

KOMMENTARER OG OVERSIGTER

EN SELEKTIV BESKÆFTIGELSESSKAT I DANMARK

En pjecce [3] nylig udgivet af en engelsk Industrial Policy Group bærer titlen *The Case Against SET*, det vil sige the Selective Employment Tax, der har været i kraft i UK siden september 1966. Denne skat er det mest originale økonomiske virkemiddel, Wilson-regeringen introducerede i den vanskelige periode frem til devalueringen i november 1967, en periode, der var præget af næsten desperate forsøg på at rette betalingsbalancen op uden en devaluering. SET er ikke hidtil blevet anvendt i andre lande, et forhold nævnte pjeces forfatter tager til indtægt for sin modstand. Dette burde imidlertid ikke forhindre overvejelser om en Selektiv Beskæftigelses Skat, eller som det uundgåeligt må blive en SEBS, ikke netop i Danmark ville være et hensigtsmæssigt økonomisk virkemiddel.

For at give en fornemmelse af størrelsesordenen af denne skat kan det nævnes, at det budgetterede nettoprovenu for 1970-71 er 600 millioner pund. En dansk selektiv beskæftigelseskat ville antagelig få en lidt anden udformning, med et netto-provenu måske af størrelsesordenen 3 milliarder kr. Det er indlysende, at en skat af denne størrelse har omfattende virkninger på det generelle efterspørgselsniveau. Det er derfor en stiltiende forudsætning i det følgende, at det samlede skattesystem er justeret, således at økonomien uændret opererer i underkanten af fuld beskæftigelse. Interessen er centreret om en selektiv beskæftigelseskats specifikke virkninger, selv om det naturligvis ikke er uinteressant, at en selektiv beskæftigelseskat kan aflaste det øvrige system af skatter ganske væsentligt.

Introduktion til the Selective Employment Tax.

The Selective Employment Tax blev bragt i forslag i the Budget Statement maj 1966 af den daværende Chancellor of Exchequer Callaghan. Skatten har været i kraft siden september 1966.

Skatten betales med et fast beløb pr. ansat. Den betales altså ikke for selvbeskæftigende. Umiddelbart må det forekomme mest naturligt at lade en beskæftigelseskat omfatte også selvbeskæftigende og at opkræve den med en vis procent af lønomkostningerne, for de selvbeskæftigende af – efter visse standardregler beregnede – alternative lønomkostninger. Opkrævning med et fast beløb betyder, at skatten virker relativt kraftigst på lavtlønssektorer. Men det britiske system er oplagt administrativt simpelt, hvilket også vil fremgå af det følgende. De oprindelige rater var 25 s. pr. mandlig arbejder pr. uge og 12 s. 6 d. pr. kvinde pr. uge. De nuværende beløb, der har været gældende siden juli 1969, er 48 s. pr. mand og 24 s. pr. kvinde. Der er reducerede beløb for drenge og piger og for deltidsbeskæftigede. Skatten var oprindelig i underkanten af og er nu i overkanten af 10 % af den typiske mands ugeløn i de belastede sektorer.

Skatten opkræves sammen med, og for alle ansatte der er omfattet af, the National Insurance Contributions. Det selektive i beskæftigelseskatten fremkommer ved, at skatten tilbagebetales til en del sektorer. Skatten dækker effektivt kun en tredjedel af samtlige ansatte. Selektionen bygger på virksomhedsregistrering efter the Standard Industrial Classification. Tilbagebetaling sker virksomhedsvis, således at SET dækker alle ansatte i én virksomhed ensartet uanset deres opgaver i virk-

KOMMENTARER OG OVERSIGTER

EN SELEKTIV BESKÆFTIGELSESSKAT I DANMARK

En pjecce [3] nylig udgivet af en engelsk Industrial Policy Group bærer titlen *The Case Against SET*, det vil sige the Selective Employment Tax, der har været i kraft i UK siden september 1966. Denne skat er det mest originale økonomiske virkemiddel, Wilson-regeringen introducerede i den vanskelige periode frem til devalueringen i november 1967, en periode, der var præget af næsten desperate forsøg på at rette betalingsbalancen op uden en devaluering. SET er ikke hidtil blevet anvendt i andre lande, et forhold nævnte pjeces forfatter tager til indtægt for sin modstand. Dette burde imidlertid ikke forhindre overvejelser om en Selektiv Beskæftigelses Skat, eller som det uundgåeligt må blive en SEBS, ikke netop i Danmark ville være et hensigtsmæssigt økonomisk virkemiddel.

For at give en fornemmelse af størrelsesordenen af denne skat kan det nævnes, at det budgetterede nettoprovenu for 1970-71 er 600 millioner pund. En dansk selektiv beskæftigelseskat ville antagelig få en lidt anden udformning, med et nettoprovenu måske af størrelsesordenen 3 milliarder kr. Det er indlysende, at en skat af denne størrelse har omfattende virkninger på det generelle efterspørgselsniveau. Det er derfor en stiltiende forudsætning i det følgende, at det samlede skattesystem er justeret, således at økonomien uændret opererer i underkanten af fuld beskæftigelse. Interessen er centreret om en selektiv beskæftigelseskats specifikke virkninger, selv om det naturligvis ikke er uinteressant, at en selektiv beskæftigelseskat kan aflaste det øvrige system af skatter ganske væsentligt.

Introduktion til the Selective Employment Tax.

The Selective Employment Tax blev bragt i forslag i the Budget Statement maj 1966 af den daværende Chancellor of Exchequer Callaghan. Skatten har været i kraft siden september 1966.

Skatten betales med et fast beløb pr. ansat. Den betales altså ikke for selvbeskæftigende. Umiddelbart må det forekomme mest naturligt at lade en beskæftigelseskat omfatte også selvbeskæftigende og at opkræve den med en vis procent af lønomkostningerne, for de selvbeskæftigende af – efter visse standardregler beregnede – alternative lønomkostninger. Opkrævning med et fast beløb betyder, at skatten virker relativt kraftigst på lavtlønssektorer. Men det britiske system er oplagt administrativt simpelt, hvilket også vil fremgå af det følgende. De oprindelige rater var 25 s. pr. mandlig arbejder pr. uge og 12 s. 6 d. pr. kvinde pr. uge. De nuværende beløb, der har været gældende siden juli 1969, er 48 s. pr. mand og 24 s. pr. kvinde. Der er reducerede beløb for drenge og piger og for deltidsbeskæftigede. Skatten var oprindelig i underkanten af og er nu i overkanten af 10 % af den typiske mands ugeløn i de belastede sektorer.

Skatten opkræves sammen med, og for alle ansatte der er omfattet af, the National Insurance Contributions. Det selektive i beskæftigelseskatten fremkommer ved, at skatten tilbagebetales til en del sektorer. Skatten dækker effektivt kun en tredjedel af samtlige ansatte. Selektionen bygger på virksomhedsregistrering efter the Standard Industrial Classification. Tilbagebetaling sker virksomhedsvis, således at SET dækker alle ansatte i én virksomhed ensartet uanset deres opgaver i virk-

somheden. Tilbagebetaling sker til fremstillingsvirksomheder og til bl.a. kommuner og velgørende institutioner. Landbruget får ikke tilbagebetalinger, men landbrugsstøtten er blevet justeret tilsvarende. Effektivt rammes fordelingsvirksomheder, servicevirksomheder, herunder forsikrings- og bankvirksomheder, og byggevirksomheder m.v.

Oprindeligt var der knyttet et beskæftigelsestilskud til systemet. Udover tilbagebetalingen af den indbetalte skat fik fremstillingsvirksomheder en beskæftigelsespræmie på 7 s. 6 d. pr. mand og 3 s. og 9 d. pr. kvinde pr. uge. Dette tilskud bortfaldt i forbindelse med devalueringen november 1967.

Derimod opretholdes et regionalt aspekt af systemet. Fremstillingsvirksomheder i the Development Areas, som dækker 20 % af den samlede beskæftigelse i fremstillingsvirksomhed, modtager en beskæftigelsespræmie på 30 s. pr. mand og 15 s. pr. kvinde pr. uge. Argumentationen for denne ordning findes i et Green Paper [1]. I the Development Areas bortfaldt den generelle beskæftigelsespræmie for fremstillingsvirksomhed først fra april 1970.

For 1970-71 er det budgetterede bruttobeløb for SET 2042 millioner pund, hvoraf knapt 70 % budgetteres til tilbagebetalinger og præmier, således at nettoprovenuet bliver 588 millioner pund. Til sammenligning kan tjene, at det budgetterede beløb for samtlige indkomstskatter inklusive Surtax er 6000 millioner pund.

Argumenter for og imod SET

I det White Paper [7], der introducerede SET, er der to hovedargumenter for SET. Det ene er, at det eksisterende system af omsætningsskatter udpræget rammer industrisektoren; der er derfor baggrund for en afbalancerende beskatning af servicesektoren. Det andet er forbundet med hensynet til økonomisk vækst, som anses for navnlig at hvile på vækst af fremstillingsvirksomhed. Det konstateres, at medens beskæftigelsen i fremstillingsvirksomhed i perioden 1960-65 kun steg 1,6 %, steg beskæftigelsen for eksempel henholdsvis i byggevirksomhed og i gruppen Professional and Scientific Services med 13,0 % og 15,9 %. En SET ville tvinge disse sektorer til at økonomisere med arbejdskraften og derved frigøre arbejdskraft til fremstillingsvirksomhed.

Fremstillingsvirksomhedens centrale rolle i den økonomiske vækstproces er en forestilling, Kaldor i denne sammenhæng tillægges fadderskabet til. Hans argumentation kom bl.a. frem i hans inaugural lecture som professor ved Cambridge University november 1966. Kæden af argumenter i forelæsningen kan kort gives således.

(1) Internationale sammenligninger viser, at høje vækstprocenter for hele økonomier er forbundet med meget høje vækstprocenter for fremstillingsvirksomhed. (2) Høj vækst fremkommer nødvendigvis hovedsagelig ved produktivitetsstigning. (3) Produktivitetsstigning er et dynamisk fænomen, som i sig selv forudsætter økonomisk vækst, som endnu ikke kan ske uden en vis vækst i arbejdsstyrken. (4) I UK er de arbejdskraftsreserver, som andre lande endnu har i landbruget, tømt. (5) Derfor den lave vækst i UK og derfor rekommendationen om økonomisering med arbejdskraften i servicesektoren for at frigøre arbejdskraft til fremstillingsvirksomhed.

Det er kun rimeligt efter præsentationen af de to hovedargumenter bag indførelsen af SET i UK at fremhæve, at SET er og navnlig har været en særdeles upopulær skat, også mere upopulær end f.eks. momsens i Danmark. Modstanden mod SET er ikke så meget kommet fra kredse med tilknytning til Labour, selv om fagforeninger med medlemmer i servicesektoren, og kooperationen med dens

detailvirksomheder, har givet udtryk for en vis protest. Uviljen er kommet fra erhvervslivet og finder bl.a. udtryk i den nævnte pjece fra the Industrial Policy Group [3]. Uviljen var delvis begrundet i en politisk betonet uvilje mod Wilson-regeringen, og the Tories har da også nærmest forpligtet sig til at afvikle SET; et løfte, de efter almindelig opfattelse vil få visse vanskeligheder ved at indfri.

Så vidt jeg kan fornemme, er opkrævningsteknikken med tilbagebetaling af op mod 70 % af det opkrævede beløb en naturlig kilde til utilfredshed, navnlig i mindre erhvervsvirksomheder. Virksomheder, der er berettigede til tilbagebetaling, må lade sig registrere for at få deres egne penge tilbage, ligesom de lider et rente- og likviditetstab ved den forsinkede tilbagebetaling. Selv om opkrævningssystemet er teknisk simpelt og administrativt billigt, er det utvivlsomt psykologisk; et forhold, der fortjener overvejelse i forbindelse med en eventuel dansk selektiv beskæftigelsesskat.

En mere substantiel argumentation mod SET består i, at Kaldor's ideer bunder i en forældet marxistisk og fysiokratisk ideverden: at kun fremstillingsvirksomhed er egentlig værdiskabende i modsætning til servicevirksomhed. Tværtimod, hævdes det, er vækst af servicevirksomhed en essentiel part af og forudsætning for økonomisk vækst. Bortset fra at argumentationen sikkert nok undervurderer Kaldor – som i øvrigt ikke har noget direkte fadderskab til SET – er modargumentationen, for så vidt angår SET, allerede givet. Servicevirksomhed og i øvrigt også byggevirksomhed havde hidtil været og er fortsat underbeskattet i forhold til fremstillingsvirksomhed.

Indledningsvis i dette afsnit citerede jeg de to hovedargumenter i the White Paper om SET. Den almindelige indstilling blandt engelske økonomer efter fire år med SET er, at det er en skat, der giver et betydeligt provenu på en rimelig måde; man accepterer altså nærmest det første argument, at servicevirksomhed havde været underbeskattet. Derimod er man mere skeptisk over for den tilsigtede virkning med hensyn til frigørelse af arbejdskraft til fremstillingsvirksomhed, selv om man ikke afviser en vis effekt. Det forekommer mig, at dette mest smager af den professionelle skeptiske attitude, som økonomer ynder over for de fleste specifikke økonomiske virkemidler. Under alle omstændigheder mener jeg, en eventuel dansk selektiv beskæftigelsesskat må gives en selvstændig begrundelse med hensyn til dens virkninger i dansk økonomi, men før jeg giver en sådan, vil jeg kort referere første del af en større engelsk undersøgelse af virkninger af SET i UK.

Reddaway's første rapport om virkningerne af SET

Efter anmodning fra the Treasury er virkningerne af SET blevet undersøgt af the Department of Applied Economics ved Cambridge University. DAE er en forskningsinstitution, som kun delvis har personfællesskab med det økonomiske fakultet.

Foreløbig foreligger en første rapport [5], en omfattende redegørelse for virkningerne inden for fordelingshandelsvirksomhed, skrevet af den daværende og nu fungerende direktør for DAE, professor W. B. Reddaway.

Det følgende er en kortfattet fremstilling af et par af de mest opsigtsvækkende af undersøgelsens resultater. En for så vidt mere kortfattet redegørelse end den meget velvillige omtale, der blev rapporten til del i the Times og the Guardian; en velvilje, der dækker en generel ret velvillig indstilling til SET.

Omtalen begrænses til resultaterne vedrørende detailhandelen. Det opsigtsvækkende er, at der i årene efter SET kan konstateres en ekstraordinær vækst i arbejdsproduktiviteten og et ekstraordinært pres på detailhandelens brutto- og netto-

marginer. Sammenlagt er de to virkninger af mindst samme økonomiske størrelsesorden som SET. Nedenfor omtales den teknik, rapporten anvender til at konstatere disse ekstraordinære ændringer, men først skal det fremhæves, at der er en supplerende mulig årsag – som naturligvis fremhæves i rapporten – som kan bidrage til at forklare de ekstraordinære ændringer i arbejdsproduktivitet og avancemarginer; SET kan altså ikke tilskrives den fulde virkning. Den supplerende årsag er ophævelsen i løbet af 1965 af det restriktive bruttoprissystem, i UK betegnet RPM – Resale Price Maintenance.

De ekstraordinære forskydninger i arbejdsproduktiviteten i detailhandelen i årene efter SET er slående. Tabel 1 indeholder i de tre første kolonner indeks for salgsvolumen i faste priser, for beskæftigelsen i fuldtidsenheder og for produktiviteten simpelthen målt som salg pr. beskæftiget; produktivitetmålet tager altså f.eks. ikke hensyn til ændringer i den service, der ledsager varekøb.

Tabel 1. Arbejdsproduktivitet i britisk detailhandel

	Salgsvolumen	Beskæftigelse	Produktivitet	Forventet produktivitet
1954	100,0	100,0	100,0	
55	104,6	102,2	102,3	
56	106,1	102,9	103,1	
57	109,1	103,8	105,1	
58	111,5	103,0	108,3	
59	117,5	105,5	111,4	
60	122,4	107,2	114,2	
61	125,9	106,9	117,8	
62	126,5	107,0	118,2	
63	131,9	108,0	122,1	
64	136,0	108,0	125,9	
65	135,7	107,0	130,6	
66	141,7	105,9	133,8	131,6
67	143,8	103,9	138,4	134,0
68	147,1	101,4	145,1	137,9

Kilde: Bearbejdet sammenstilling af Table XX.1, p. 208, og Table F.1, p. 294, i Reddaway [5].

Det er straks indlysende fra tabellen, at årene 66-68 er særprægede (SET blev meddelt maj 1966 og trådte i kraft september samme år). I de tre år efter hinanden steg salgsvolumenet samtidig med, at beskæftigelsen faldt. For at få et kvantitativt udtryk for, hvor ekstraordinær denne produktivetsstigning har været, har Reddaway skønnet over, hvad produktiviteten ville have været på grundlag af erfaringerne om produktivetsændringer i den forudgående årrække. Denne forventede produktivitet er anført i en fjerde kolonne. Forskellen mellem den forventede og den faktiske, langt større produktivitet er åbenbar.

Et par ord om den metode, der er anvendt til skønnet over den forventede produktivitet. Man har antaget, at de forhold, der normalt bevirker ændringer i detailhandelens beskæftigelse, procentisk betegnet ΔE , i modsætning til ekstraordinære forhold som indførelsen af SET, i hovedsagen er (1) procentiske ændringer i salgsvolumen, betegnet ΔO , udover de erfarede gennemsnitlige ændringer, (2) procenten af ubesatte stillinger på det samlede arbejdsmarked, betegnet V ,

idet mange ubesatte stillinger gør rekrutteringer af ny arbejdskraft vanskeligere, (3) det procentiske arbejdskraftunderskud i detailhandelen det forudgående år, D , samt (4) en trend. Indledningsvis skønnes størrelsen (3) på grundlag af et simpelt trendskøn over produktivitsudviklingen. Dernæst bestemmes den lineære regression af ΔE på størrelserne (1) til (3).

$$\begin{aligned} \Delta E &= 0,786 + 0,793 (\Delta 0 - \Delta 0) \\ &\quad (0,209) \quad (0,173) \\ &- 2,010 (V - \bar{V}) + 1,245 D \\ &\quad (0,999) \quad (0,443) \end{aligned}$$

Gennemsnittet $\Delta 0$ er over 1954-65, V over 1955-65. $R^2 = 0,76$.

Af forskellige grunde er jeg ret skeptisk over for dette regnestykke – en skepsis, der styrkes af, at uanset Reddaway henfører den ekstraordinære produktivitsudvikling i 1966-68 til indførelsen af SET og eventuelt ophævelsen af RPM, indgår der ingen størrelse, der minder om lønninger eller priser i den anvendte forklaring af produktivitsforløbet 1954-65. Men uanset denne skepsis er det helt åbenbart, at produktivitsudviklingen i 1966-68 var ekstraordinær – og at dette i hvert fald delvis må kunne tilskrives SET.

Produktivitsundersøgelsen bygger på statistik vedrørende den samlede detailhandel. I undersøgelsen af udviklingen i detailhandelens profitter har man været henvist til at anvende oplysninger fra et sample af virksomheder.

I det følgende nævnes nogle resultater vedrørende detailhandelens nettomarginer, det er nettoprofitten som procent af salget. Nettoprofitten er overskuddet før betaling af renter og indkomstskatter. Resultaterne vedrørende større detailvirksomheder stammer fra postspørgeskemaer, besvaret af 121 virksomheder, deriblandt giganter som f.eks. Marks and Spencer. Resultaterne vedrørende mindre detailvirksomheder bygger på interviews med 297 virksomheder.

Tabel 2 sammenfatter nogle af de indhentede oplysninger. Det er ret påfaldende, at nettomarginerne har været støt faldende efter introduktion af SET (september

Tabel 2. Nettomarginer i britisk detailhandel. (Procenter af omsætning).

	1965/66	66/67	67/68	68/69
Store detailvirksomheder				
Netto margin.....	6,37	5,91	5,84	5,65
Ændring heri.....		-0,46	-0,53	-0,72
SET.....		0,35	0,80	0,91
Mindre detailvirksomheder				
Netto margin.....	6,82	6,34	6,23	...
Ændring heri.....		-0,48	-0,59	...
SET.....		0,28	0,55	...
Sammenvejet ændring.....		-0,47	-0,55	(-0,75)
Forventet ændring.....		0,06	-0,25	0,22

Kilde: Sammenstillet på grundlag af Table VIII.1, p. 56, og Table XIII.2, p. 112, i Reddaway [5].

1966). SET blev forhøjet i september 1968 før forhøjelsen i juli 1969. Man kan fortolke tabellen således, at SET i væsentligt omfang er blevet betalt ud af nettoprofitterne.

Den forventede ændring i nettomarginen, som er anført i tabellens nederste række, er skønnet med en tilsvarende teknik, der, som ovenfor omtalt, blev anvendt til skønnet over den under normale omstændigheder – dvs. uden ekstraordinære omstændigheder som SET – forventede produktivitetsudvikling. Fordi data fra samplet af virksomheder kun omfatter de anførte 4 år, bygger skønnet på data fra nationalindkomst og erhvervstællingsstatistik. En økonometrisk model er estimeret på dette grundlag. De forklarende variable er prisstigningsprocenten i løbet af året og afvigelsen af årets salgsvolumen fra et fire års glidende gennemsnit. De skønnede regressionskoefficienter er reduceret til samplets niveau.

Når man sammenligner de forventede ændringer med de faktiske – begge anført i tabel 2 – underbygges indtrykket af, at profitterne blev ekstraordinært klemt efter introduktionen af SET.

En selektiv beskæftigelsesskat i den danske økonomi

Dansk økonomis to mest iøjnefaldende problemer er underskuddet på den løbende betalingsbalance og den lidt for hastigt krybende løn- og prisinflation. Det er ikke nødvendigvis de mest betydningsfulde økonomisk-politiske problemstillinger, men det er afgjort de mest plagsomme.

Jeg mener at have forstået, at det er et ret fremherskende synspunkt blandt danske økonomer, at løsningen af disse problemer først og fremmest kræver en periode med deflationær finans- og pengepolitik. I modsætning hertil vil jeg hævde en kombination af mere specifikt virkende foranstaltninger; heriblandt en *vis kronekurstilpasning* samt en selektiv beskæftigelsesskat, som den følgende fremstilling hovedsagelig er koncentreret om.

Jeg vil fremhæve, at *min* argumentation for en selektiv beskæftigelsesskat adskiller sig en del fra argumenterne i den engelske debat. Jeg forestiller mig også en dansk selektiv beskæftigelsesskat med en relativt noget større effekt end den britiske SET. Jeg forestiller mig en størrelsesorden 10 % af lønomkostningerne samt de beregnede arbejdsgiver alternativ-løn-omkostninger.

Det vil være nyttigt at gøre sig klart, at et provenue svarende til det, en selektiv beskæftigelsesskat vil kunne give, i praksis kun kan hentes fra det eksisterende system af skatter ved en forøgelse af momsen. Momsen er ikke uden selektive virkninger; den undtager bl.a. byggevirksomhed, bank- og forsikringsvirksomhed samt visse professionelle serviceydelser. Momsens umiddelbare prishævende virkning forstærkes af, at mange bruttoavancer og honorarer traditionelt fastsættes som en vis procent af omsætningen.

I modsætning til momsen vil en selektiv beskæftigelsesskat være bevidst selektiv. Den vil undtage fremstillingsvirksomhed, men vil omfatte f.eks. byggeri og bankvirksomhed. Den vil ikke have momsens umiddelbare prishævende virkning.

Vort betalingsbalanceproblem er tilsyneladende marginalt. Underskuddet er af størrelsesordenen et par procent af nationalproduktet.

Problemet bliver mindre marginalt, når man ser på de enkelte poster. Med en acceptabel kapacitetsudnyttelse af økonomien er der ikke megen løsning at hente fra importsiden. Tjenesteydelsesbalancen vil næppe kunne yde et større bidrag. Landbrugseksporten kan der kun på længere sigt knyttes håb til, *hvis* England og *hvis* vi kommer i Fællesmarkedet og *hvis* de nødvendige kompromisser om landbrugsordningerne ikke bliver for meget på Danmarks bekostning.

Løsningen af dansk økonomis betalingsbalanceproblem er derfor knyttet til industrieksporten. En netto industrieksportforøgelse, svarende til ca. 2 procent af nationalproduktet, kræver – hvis vi i første omgang ser bort fra arbejdskraftproblemet og forudsætter indenlandsk konsum og ikke-industrielle investeringer uforandrede – en procentisk langt større forøgelse af produktionen, dels naturligvis fordi industrisektoren kun er en del af den samlede økonomi, dels på grund af importkrav og investeringer. Man kan gå ud fra – efter et groft skøn – at den omtalte nettoeksportforøgelse vil kræve en forøgelse af industrisektorens produktionsniveau med 10-15 % i forhold til de øvrige sektorer.

Betalingsbalanceproblemets hårdnakkede karakter bliver lettere forståeligt i lyset af disse 10-15 %, som er lidt mere end marginale, selv set på baggrund af den gennemgående ret betydelige årlige stigning – taget over en årrække – der har været i industriproduktionen. På den anden side må en ekstra årlig vækst på mindst et par procent være opnåelig ved anvendelse af en hensigtsmæssig økonomisk politik. Hvilket betyder at betalingsbalanceproblemet kunne være godt på vej til at blive løst inden for en enkelt fuld valgperiode, selv om man tager hensyn til den forsinkelse, de fleste økonomiske midler virker med.

Provokeringen af en ekstra industriel vækst lettes af, at det, der kræves, ikke er noget fundamentalt nyt økonomisk forløb. Den nødvendige tekniske, formgivningsmæssige og merkantile viden findes i virksomhederne og vækstforløbet er i gang, det, der kræves, er blot en stimulering af dette forløb.

Da dansk økonomi nu engang er kapitalistisk, og da alle afgørende produktions- og afsætningsbeslutninger træffes i virksomhederne, er karakteren af den nødvendige ekstra stimulans ret indlysende – en vis generel hævelse af profitniveauet.

Ganske vist vil en hævelse af profitniveauet være en unødvendig foræring til de allermest ekspansive og profitable virksomheder, hvis vækst hverken bestemmes af evne til at give priskoncessioner eller af manglende profitmæssig motivering til merkantile fremstød, selv om naturligvis et højere profitniveau vil forbedre deres selvfinansiering. Disse virksomheders vækst begrænses af organisatoriske problemer og vanskeligheder med at skaffe arbejdskraft – et forhold, vi senere vender tilbage til.

Et højere profitniveau er af mere fundamental betydning for mere modne, men stadig profitable og ekspansive virksomheder. Disse virksomheders konkurrence-mæssige position bygger naturligvis på deres produkters kvalitet og design, men dette betyder ikke, at evne til at give priskoncessioner eller til at finansiere en marginal salgsindsats er uden betydning for afsætningernes størrelse. Og medens man gennem den økonomiske politik kun har mulighed for på meget langt sigt at påvirke den del af virksomhedernes konkurrenceevne, der bygger på kvalitet og design, har den økonomiske politik mange midler, som på kort sigt hæver profitniveauet, og som derfor forbedrer de andre nævnte sider af virksomhedernes konkurrenceevne. Før en sådan forbedret konkurrenceevne viser sig i produktionen, vil der dog også gå en ikke helt kort periode. Der er ingen grund til her at diskutere mulige midler til at hæve profitniveauet i fremstillingssektoren. Det mest nærliggende er naturligvis *en vis kurstilpasning*, ikke nødvendigvis med en særlig høj procent, fordi selv en beskedent kurstilpasning virker relativt kraftigt på profitniveauet i de moderat profitable virksomheder.

Hvis det skal lykkes at genere en forøget vækst i fremstillingssektoren gennem en hævelse af profitniveauet, må nogle yderligere nødvendige betingelser være opfyldt. Virksomhederne må være i stand til at tiltrække arbejdskraft fra de øvrige sektorer. De må derfor kunne tilbyde arbejdsbetingelser og lønninger, der i en

relativ forstand er i overkanten af betingelserne i andre sektorer. Samtidig må dette lønniveau ikke true det hævdede profitniveau i industrisektoren.

En selektiv beskæftigelseskat skal ses i sammenhæng med disse nødvendige betingelser. Min argumentation for en selektiv beskæftigelseskat består i, at skatten vil klemme profitterne i de ikke-industrielle sektorer, hvilket vil gøre disse sektorer mindre villige til at give lønindrømmelser. Samtidig vil den relative fordyrelse af deres arbejdskraft få dem til at økonomisere mere med arbejdskraften og derfor medføre en mindre aktiv rekruttering til disse sektorer.

Industrisektoren er kun en delsektor af økonomien. Med et lønniveau, der i en relativ forstand er lidt i overkanten af de øvrige sektorer og med noget mere aktive rekrutteringsbestræbelser, vil den kunne forøge sin andel af arbejdsstyrken. Industrisektorens lønniveau vil i hovedsagen være bestemt i andre sektorer, hvor profitterne vil være klemt af den selektive beskæftigelseskat, og lønniveauet vil derfor ikke true profitniveauet i industrien.

Argumentationen hviler på forskellige kritiske antagelser. At arbejdskraftfordeling på sektorerne styres bl.a. af relative rekrutteringsbestræbelser og lønniveau kan næppe være urimeligt. Der kan citeres en undersøgelse – af i øvrigt også Reddaway [6] – som viste sammenhæng mellem lønstigningen og beskæftigelsesstigningen i forskellige industrielle delsektorer – en sammenhæng, der dog blev mindre udpræget, jo finere sektoropdeling der lagdes til grund. Denne iagttagelse er i hvert fald ikke i modstrid med, at ekspansive sektorer tiltrækker arbejdskraft med marginalt bedre lønninger. Andre fortolkninger er dog mulige.

Mest kritiske antagelser i min argumentation for en selektiv beskæftigelseskat er dog naturligvis for det *første*, at profitniveauet er den fundamentale determinant for lønstigningen, samtidig med for det *andet*, at en delsektor af økonomien kan have niveauforskudte profitter, uden at lønniveauet i denne sektor bliver mere end den margin højere, som fremmer arbejdskraftnettoændringen til denne sektor.

Hvad ved vi egentlig om årsagerne til krybende løninflation? Inflation er under alle omstændigheder ikke et simpelt fænomen, og inflation har et kompleks af årsager. Visse årsager kan spores til sektorielle skift i efterspørgslen og sektorielle produktivitetforskelle under en vækstproces. Andre årsager kan måske spores til at være institutionelle arrangementer i forbindelse med organiseringen af arbejdsmarkedet. Hvis man drager en parallel til teorien om konsumentadfærd: det fulde årsagskompleks bag konsumentadfærd er uhyre sammensat, men ud fra dette årsagskompleks træder priser og indkomster, som, selv om de kun yder partielle forklaringer, udmærker sig ved at være mere fleksible, variable, end andre lige så betydningsfulde årsager. Tilsvarende med hensyn til årsagskomplekset bag inflationsfænomenet. De nævnte inflationsårsager og andre, der kunne nævnes, er nok betydningsfulde, men de to i det kortere løb fleksible årsager er høje profitter samt et stramt arbejdsmarked. Disse årsagers forklaringskraft bekræftes f.eks. af Eckstein's og Wilson's undersøgelse [2] af lønudviklingen i amerikansk industri. Denne undersøgelse er blandt de højest værdsatte af de talrige – og indrømmet ofte modstridende – undersøgelser på dette felt. Navnlige med hensyn til profitniveauet er det da også indlysende, at høje profitter dels gør virksomhederne mere tilbøjelige til at imødekomme lønkrav, dels motiverer dem til at ekspandere og at tiltrække arbejdskraft, bl.a. ved forbedrede lønninger. Med hensyn til hvor stramt arbejdsmarkedet er; jo længere tid det gennemgående tager, før en ledig stilling kan besættes med en acceptabel ansøger – og jo større tabet af arbejdskraft er – jo større må sandsynligheden for lønindrømmelser være.

Dette underbygger de kritiske antagelser, som hensigtsmæssigheden af en selek-

tiv beskæftigelsesskat hviler på. Det pressede profitniveau i omfattende sektorer af økonomien bremser lønstigningerne. Den lønhævende virkning af profitniveauet i industrisektoren modvirkes af denne sektors lettede rekruttering af arbejdskraft, idet der frigøres arbejdskraft fra de øvrige sektorer, der tvinges til at økonomisere med arbejdskraften.

Lad mig sammenfatte min argumentation. Vort betalingsbalanceproblem er et strukturproblem. En løsning forudsætter, at den sektor, der producerer de varer, der bevæger sig over grænserne, dvs. fremstillingssektoren, forøges relativt i forhold til de øvrige sektorer. I en kapitalistisk økonomi som den danske forudsætter dette en relativ forøgelse af profitterne i fremstillingssektoren. Det er ingen kunst at gennemføre en eengangsførogelse af profitterne. Det kan f.eks. ske ved en vis kurstilpasning, men der vil være andre muligheder. Kunsten er at sikre, at det hævede profitniveau i fremstillingssektoren ikke meget hurtigt bliver spist op af inflationære lønstigninger og at sikre den nødvendige tilgang af arbejdskraft til fremstillingssektoren. Jeg er overbevist om, men andre vil måske være mindre overbeviste, at den eneste effektive måde, hvorpå man under konstant næsten fuld beskæftigelse kan bremse inflationære lønstigninger, er at klemme profitterne i omfattende sektorer af økonomien. Dette vil man kunne gøre med en selektiv beskæftigelsesskat. Den vil ikke ramme den fremstillingssektor, hvor man netop er interesseret i at hæve profitniveauet. Derimod vil den begrænse profitterne i resten af økonomien, herunder byggevirksomhed og sektorer, hvor det ikke på anden måde ville være let at klemme profitterne, som f.eks. bankvirksomhed og professionel servicevirksomhed. Samtidig giver en selektiv beskæftigelsesskat virksomhederne uden for fremstillingssektoren et særligt motiv, som det vil være vanskeligt at bibringe dem på anden måde, til at økonomisere med arbejdskraften. Derved frigøres den nødvendige arbejdskraft til fremstillingssektorens ekspansion.

Axel Mossin*

* Lektor ved Københavns Universitet.

LITTERATUR

1. Department of Economic Affairs, H. M. Treasury, *The Development Areas, A Proposal for a Regional Employment Premium*, London 1967.
2. O. Eckstein and T. A. Wilson, *The Determination of Money Wages In American Industry*, Quarterly Journal of Economics, Vol. 76, p. 379-414, 1962.
3. Industrial Policy Group, *The Case Against the Selective Employment Tax*, London 1970.
4. Nicolas Kaldor, *Causes of the Slow Rate of Economic Growth of the United Kingdom*, Inaugural Lecture 2. November 1966, Cambridge 1966.
5. W. B. Reddaway, *Effects of the Selective Employment Tax, First Report, The Distributive Trades*, London 1970.
6. W. B. Reddaway, *Wage Flexibility and the Distribution of Labour*, Lloyd's Bank Review, Vol. 54, p. 32-48, 1959.
7. White Paper, *Selective Employment Tax*, Cmnd. 2986, London, May 1966.

tiv beskæftigelsesskat hviler på. Det pressede profitniveau i omfattende sektorer af økonomien bremser lønstigningerne. Den lønhævende virkning af profitniveauet i industrisektoren modvirkes af denne sektors lettede rekruttering af arbejdskraft, idet der frigøres arbejdskraft fra de øvrige sektorer, der tvinges til at økonomisere med arbejdskraften.

Lad mig sammenfatte min argumentation. Vort betalingsbalanceproblem er et strukturproblem. En løsning forudsætter, at den sektor, der producerer de varer, der bevæger sig over grænserne, dvs. fremstillingssektoren, forøges relativt i forhold til de øvrige sektorer. I en kapitalistisk økonomi som den danske forudsætter dette en relativ forøgelse af profitterne i fremstillingssektoren. Det er ingen kunst at gennemføre en eengangsførogelse af profitterne. Det kan f.eks. ske ved en vis kurstillpasning, men der vil være andre muligheder. Kunsten er at sikre, at det hævede profitniveau i fremstillingssektoren ikke meget hurtigt bliver spist op af inflationære lønstigninger og at sikre den nødvendige tilgang af arbejdskraft til fremstillingssektoren. Jeg er overbevist om, men andre vil måske være mindre overbeviste, at den eneste effektive måde, hvorpå man under konstant næsten fuld beskæftigelse kan bremse inflationære lønstigninger, er at klemme profitterne i omfattende sektorer af økonomien. Dette vil man kunne gøre med en selektiv beskæftigelsesskat. Den vil ikke ramme den fremstillingssektor, hvor man netop er interesseret i at hæve profitniveauet. Derimod vil den begrænse profitterne i resten af økonomien, herunder byggevirksomhed og sektorer, hvor det ikke på anden måde ville være let at klemme profitterne, som f.eks. bankvirksomhed og professionel servicevirksomhed. Samtidig giver en selektiv beskæftigelsesskat virksomhederne uden for fremstillingssektoren et særligt motiv, som det vil være vanskeligt at bibringe dem på anden måde, til at økonomisere med arbejdskraften. Derved frigøres den nødvendige arbejdskraft til fremstillingssektorens ekspansion.

Axel Mossin*

* Lektor ved Københavns Universitet.

LITTERATUR

1. Department of Economic Affairs, H. M. Treasury, *The Development Areas, A Proposal for a Regional Employment Premium*, London 1967.
2. O. Eckstein and T. A. Wilson, *The Determination of Money Wages In American Industry*, Quarterly Journal of Economics, Vol. 76, p. 379-414, 1962.
3. Industrial Policy Group, *The Case Against the Selective Employment Tax*, London 1970.
4. Nicolas Kaldor, *Causes of the Slow Rate of Economic Growth of the United Kingdom*, Inaugural Lecture 2. November 1966, Cambridge 1966.
5. W. B. Reddaway, *Effects of the Selective Employment Tax, First Report, The Distributive Trades*, London 1970.
6. W. B. Reddaway, *Wage Flexibility and the Distribution of Labour*, Lloyd's Bank Review, Vol. 54, p. 32-48, 1959.
7. White Paper, *Selective Employment Tax*, Cmnd. 2986, London, May 1966.